

Parasha Wajigash

Vergeving,

een revolutionaire uitvinding

Bereshiet/Genesis 44:18 – 47:27

door Rob Cassuto

De parasha

In de parasja Wajigash (Hij naderde) vindt dan eindelijk de verzoening plaats tussen Joseef en zijn broers. Het hele verhaal wordt in geuren en kleuren, met veel detail en dialoog verteld. Ook verhaaltechnisch zit het goed in elkaar en is het boeiende lectuur.

De machtige onderkoning eist als sanctie op de zogenaamde diefstal door Binjamien van een kostbare bokaal (zie vorige parasja) de jongen als slaaf op; benieuwd is de nog niet als zodanig herkende Joseef over wat de reactie van de broers zal zijn. Jehoeda neemt het woord. In een lang betoog om Binjamien vrij te pleiten bespeelt hij alle snaren van Joseefs gemoed, als hij de vader Jaäkov beschrijft als een wanhopige oude man, die ooit de oudste zoon van zijn geliefde Rachel

heeft verloren en nu ook de jongste lievelingszoon, het enige wat hem nog aan het leven bindt, niet zal terugzien; de grijsaard zal dan prompt van verdriet sterven. Jehoeda smeekt om hem als slaaf te houden en Binjamien te laten gaan. Als de man zich zo laat kennen als redder en beschermer van de jonge knaap en als ook de andere broeders Binjamien niet laten vallen, - zoals ze ooit met hem, Joseef, hebben gedaan - maakt de machtige gezagsdrager een eind aan de beproeving; hij laat de tranen eindelijk gaan en maakt zich bekend als hun doodgewaande broeder, Joseef; een emotionele ontmoeting en verzoening vindt plaats. Joseef laat ook Jaäkov en zijn huishouding en vee uit Kenaän halen; de hele familie van zeventig personen wordt hartelijk en feestelijk binnengehaald en krijgt van Paro een woonplaats in Egypte, in de vruchtbare streek Chosjen.

Er volgden nog een aantal jaren van hongersnood en de onderkoning Joseef verkocht het in pakhuizen opgespaarde koren aan de bevolking. Straf en streng ging hij te werk, hij redde het land, maar haalde tegelijk ook al het geld, vee, land van de wanhopige kopers voor zijn heerser binnen; tenslotte gaf hij de boeren zaaigoed en voerde een pittige oogstbelasting in ten gunste van Paro' s kas.

Vergeving, een revolutionaire uitvinding

Vergeving is beter mogelijk als de aangedane partij tekenen ziet van een veranderde houding en ten goede gekeerde daden bij de tegenpartij. Een veranderde houding van schuldgevoel en berouw bleek al uit het gesprek van de broers tijdens hun driedaagse gevangenschap (zie vorige parasja); veranderd gedrag bleek uit de heftige pleitrede van Jehoeda voor zijn jongste broer Binjamien. Jehoeda, die nota bene hem, Joseef, ooit als slaaf had verkocht, kwam nu op voor het heil van de andere zoon van Rachel. Ook een duit in het zakje deed Jehoeda's begaanheid met het welzijn van zijn vader, die hij ooit zo'n verdriet had gedaan en had bedrogen. Dat lange hartstochtelijke blijk van familieliefde – in contrast met de vroegere onderlinge 'kinnesinne' – bracht Joseef tot de onthulling van zijn identiteit als hun broeder. Tegelijk deed hij aan iets, dat daarvoor nog nooit zo duidelijk in de Tora was

beschreven: vergeving.

Rabbijn Jonathan Sacks (1) merkt dit aan als een revolutionaire daad in de geschiedenis van de mensheid, te vergelijken met de uitvinding van de boekdrukkunst, de elektrische motor en internet! In de evolutie van het ethisch bewustzijn van de mensheid is het een essentiële sprong.

Er zijn in de Tora vóór de geschiedenis van Joseef wel bewegingen in de richting van vergeving geweest. Avraham beweegt Hashem de inwoners van Sedom en Amora te sparen, maar hij dringt niet aan op vergeving van deze zondaren. Jaäkov nadert zijn boze broer Esav met zeven buigingen een grote geschenken; hij probeert zijn broer te kalmeren en gunstig te stemmen om af te zien van wraak en geweld; ze begraven de strijdbijl, maar Jaäkov vraagt niet om vergeving en Esav geeft die ook niet.

Joseef vergeeft wel, als hij zegt: *'Maar weest nu niet verdrietig en ziet er niet zo ontsteld uit, omdat gij mij hierheen verkocht hebt, want om u in het leven te behouden heeft God mij voor u uit gezonden'* (Ber/Gen 45: 5). Het dringt nog niet echt door tot de mannen, dat hiermee vergiffenis is geschonken voor de mishandeling van hun broer. In de volgende parasja Wajechi willen ze zekerheid daarover hebben, beangst als ze nog zijn om na de dood van hun vader Jaäkov alsnog het voorwerp van wraak te worden. Daarom vragen ze aan hun machtige broer nog een keer om vergeving: *'Nu dan, vergeef toch de overtreding der dienaren van de God uws vaders'* (Ber/Gen 50:17).

Wat is er zo revolutionair aan het fenomeen van vergeving? Rabbijn Jonathan Sacks signaleert, dat in vele culturen, bv. ook in de oude Griekse, geen vergeving bestaat; wel zijn er verwante mechanismen, rituelen van kalmering en zelfvernedering, om wraak, geweld en straf te voorkomen. Een voorbeeld in de Tora hebben we juist genoemd: de benadering van Jaäkov van zijn broer Esav. Het gaat om culturen, waarin schaamte en eer de hoofdrol spelen. In het Jodendom overheerst een cultuur van schuld, schuld die vergeven kan worden.

We citeren uit het diepzinnig commentaar van R. Sacks: 'Binnen het jodendom werd een nieuwe vorm van moraal geboren. Jodendom is (hoofdzakelijk) een ethiek van schuld, in tegenstelling tot de meeste andere systemen, die een ethiek van schaamte zijn. Een van de fundamentele verschillen tussen hen is dat schaamte en schande zich hechten aan de persoon. Schuldgevoel hecht zich aan de handeling. In schaamte-culturen is een persoon die verkeerd doet als het ware, besmeurd, getekend, verontreinigd. In schuld-culturen is niet de dader fout, maar de daad, niet de zondaar, maar de zonde. De persoon behoudt zijn of haar fundamentele waarde ("de ziel die u me gaf is zuiver", zeggen wij in onze ochtendgebeden). Het is de daad die op een of andere manier moet worden rechtgezet. Dat is de reden waarom in schuld-culturen er processen zijn van berouw, vergeving en verzoening'.

Dat maakt mogelijk, dat de vicieuze cirkel doorbroken kan worden, de cirkel van actie en tegenactie, van wraak en weerwraak. We hoeven het verleden niet eeuwig te herhalen. Vergeving maakt verandering mogelijk en schept een nieuw perspectief van vrijheid voor de toekomst. Rabbijn Sacks: 'De mensheid veranderde op de dag dat Joseef zijn broers vergaf. Als we vergeven en waardig zijn om vergeving te ontvangen, zijn we niet langer gevangenen van ons verleden'.

noot

(1) Zie op zijn website zijn [commentaar](#) op Wajigasj van 5775/2014.
